

поліція бере участь у навчанні та плануванні, щоб переконатися, що вона готова реагувати на надзвичайні ситуації.

Це включає в себе розробку планів реагування на надзвичайні ситуації, проведення моделювання та забезпечення відповідної підготовки та оснащення персоналу.

### **Список використаної літератури:**

1. Національна поліція України. URL : [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Національна\\_поліція\\_України](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Національна_поліція_України)
2. Проект Закону України від 12.01.2015 № 1692. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/ЛН1В000А?an=14>

#### **Бондаренко К. В.**

здобувач вищої освіти  
другого (магістерського) рівня  
Дніпровського гуманітарного університету

#### **Ткаченко П. І.**

аспірант кафедри  
кримінально-правових дисциплін  
Дніпропетровського державного  
університету внутрішніх справ,  
член Асоціації правників України

## **СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКІЙ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ**

Злочинність, як історично перехідне, мінливе, соціально-правове явище антагоністичного характеру, котре включає сукупність усіх злочинів, вчинених в даному суспільстві, в даний період, які характеризуються кількісними і якісними показниками потребує детального вивчення із подальшим розробленням заходів протидії та запобігання. Водночас злочинність неповнолітніх є більш забарвленим, мінливим явищем, яке має виражену історичну перехідність зі специфічними особливостями, які притаманні кожному окремому злочину, котрий вчиняється неповнолітньою особою.

Протиправна діяльність підлітків є гострою проблемою всіх часів, яка негативно впливає на суспільні відносини, трансформацію та імідж молодіжної політики. Останнім часом, злочини вчинені підлітками набувають все більшого резонансу, адже, як технології не стоять на місці, так і злочинність розвивається далі, набуваючи різних форм та способів. Крім того, кримінально-карані діяння, вчинені неповнолітніми особами не лише негативно впливають на громадський порядок, а й ставлять під загрозу національну та міжнародну безпеку.

Сучасні реалії злочинності неповнолітніх відображають складну взаємодію багатьох факторів. Виховання, родина, соціальне середовище,

економічна ситуація, вплив засобів масової інформації та інші чинники сприяють формуванню певної кримінальної активності серед підлітків. Брак адекватного нагляду, відсутність відповідних програм реабілітації та соціальної підтримки призводять до зростання злочинності серед молоді.

Поняття профілактики злочинності вченні юристи трактують по різному, а саме А. Закалюк трактує його як вид громадської соціально-профілактичної діяльності, функціональним змістом і метою якої є запобігання ефекту обумовленості злочинності та її проявів, особливо причин і умов останньої шляхом обмеження, нейтралізації та по можливості, усунення їх дій [1, с. 324].

Характерною рисою злочинності неповнолітніх в Україні є те, що вона все більш набуває організованості та групового характеру, як і серед дорослих. Під групою розуміють будь-яке об'єднання людей, незалежно від характеру стосунків між її членами [2, с. 463].

Шляхом попередження або запобігання злочинності є соціальні кроки та профілактичні дії, які спрямовані на усунення та попередження дії детермінантів тобто негативних явищ та криміногенних чинників, які зокрема створюють передумови до вчинення протиправних дій та/або бездіяльності.

Спеціально-кримінологічні заходи є важливою складовою стратегії запобігання насильницькій злочинності серед неповнолітніх. Основна мета таких заходів полягає у виявленні факторів ризику, які сприяють насильству, попередженні його виникнення та забезпеченні реабілітації для осіб, які вчинили насильницькі злочини.

Основні напрями попередження підліткової злочинності, враховуючи зміст криміногенних факторів, можуть бути такі: 1) вплив на мікросоціальне оточення неповнолітньої особи, включаючи його сім'ю, з метою корекції й оздоровлення; 2) здійснення виховного і виправного впливу на особистість самого неповнолітнього; 3) усунення або зменшення криміногенних факторів у зовнішньому середовищі, що оточує неповнолітнього; 4) організація позитивних соціально схвалюваних занять і дозвілля для неповнолітніх.

Ось деякі заходи, які можуть бути використані:

1. Соціальна робота: кваліфіковані соціальні працівники працюють з неповнолітніми, які мають ризиковані фактори у своєму житті. Вони надають індивідуальну підтримку, консультують і направляють на доступні ресурси для неповнолітніх та їх сімей.

2. Превентивні програми: розробка та впровадження програм, спрямованих на попередження насильства серед неповнолітніх. Ці програми можуть включати тренінги з розвитку соціальних навичок, конфліктології, емоційного інтелекту, а також освітні заходи для підвищення усвідомленості про насильство та його наслідки.

3. Робота з родинами: важливо включати родини неповнолітніх у процес запобігання насильству. Розробка програм, спрямованих на підтримку родин у складних ситуаціях, надання консультацій та психологічної підтримки може сприяти зменшенню насильства у сім'ях.

4. Шкільні програми: введення курсів, які навчають неповнолітніх конфліктології, розв'язанню проблем, комунікаційним навичкам та позитивним способам вирішення конфліктів.

Застосування цього комплексу дій може дійсно проявити свою ефективність. По-перше, важливо зосередитися на тому, що оточення впливає на особистість – її поведінку, характерні риси, спосіб взаємодії і мети та бажання. Це охоплює як близьких людей, так і випадкових співрозмовників. Саме тому, створення позитивних, соціально прийнятних активностей для неповнолітньої особи та впровадження в її свідомість правильної, загально визнаної системи розуміння злочину, допоможуть запобігти дезорієнтації підлітка і забезпечать його захист від втягнення у злочинну сферу.

Більшість вчених вважають, що рівень злочинності серед неповнолітніх є великою мірою обумовлений соціально-економічним станом країни. Значне погіршення соціально-економічної ситуації призвело до зростання злочинності загалом, включаючи злочини, які вчиняють неповнолітні [3, с. 179].

Комплекс заходів, які реалізуються державними органами, громадськими організаціями та іншими суб'єктами, щодо неповнолітніх осіб з метою запобігання злочинності в широкому соціальному контексті, має назву загально-соціального запобігання злочинності. Його ціль полягає в зменшенні суперечностей та стабілізації соціально-економічних, політичних, морально-психологічних та правових відносин у державі й суспільстві.

Значну запобіжну роль можуть виконувати школи, центри юнацької творчості, спортивні гуртки і секції, що організують дозвілля підлітків. Слід звернути увагу на можливість громадських організацій у протидії злочинності неповнолітніх. Великої ваги набуває виховання шанобливого ставлення до пам'яток культури, національних надбань [6, с. 259].

Досліджуючи кримінологічні аспекти насильницької злочинності неповнолітніх не можливо оминати кількісні показники такої. Крім того, варто звернути увагу, що злочинність неповнолітніх кримінологи зазвичай зараховують до розряду високолатентної. За оцінками окремих кримінологів, її фактичний рівень від 2,5 до 4 разів вищий від офіційно відображеного у статистичній звітності правоохоронних органів. Висока латентність саме цього виду злочинності зумовлюється низкою причин, серед яких найголовнішою є загальна недооцінка громадськістю та правоохоронною системою суспільної небезпеки правопорушень із боку підлітків [7, с. 174].

Так, за статистичними даними протягом 2016 року на розгляді суддів суду першої інстанції перебувало 6041 кримінальне провадження щодо 7438 неповнолітніх. У 2017 р. кількість кримінальних проваджень щодо неповнолітніх збільшилася. Зокрема, протягом року у судах першої інстанції перебувало на розгляді 6408 кримінальних проваджень щодо 7976 неповнолітніх осіб. У 2017 р. із загальної кількості засуджених неповнолітніх злочин у віці від 14 до 16 років скоїли 870 неповнолітніх

(у 2016 р. – 1012), 311 дівчат (у 2016 р. – 326). За умисне вбивство у 2016 р. було засуджено 22 неповнолітніх 5 із яких скоїли злочин у стані алкогольного сп'яніння, а групою осіб – у 12 випадках. За умисне вбивство у 2017 р. було засуджено 14 неповнолітніх. За умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень у 2016 р. засуджено 43 неповнолітніх, а у 2017 р. засуджено 29 неповнолітніх осіб. За згвалтування у 2016 та 2017 р. засуджено 10 неповнолітніх осіб в загальній кількості. Варто зауважити, що у 2018 році за злочини проти життя та здоров'я притягнуто до кримінальної відповідальності 172 неповнолітні особи, а у 2019 р. 142.

До спеціально-кримінологічного запобігання потрібно віднести дії (розраховані як на всіх неповнолітніх, так і на їх окремі групи), спрямовані на зменшення негативного впливу криміногенних чинників, а також заходи, скеровані на конкретних осіб з девіантною або злочинною поведінкою з метою недопущення виникнення антисуспільної мотивації [6, с. 259]. Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності неповнолітніх охоплює діяльність системи спеціальних органів державної влади, які працюють з метою впливу на криміногенні фактори, а також встановлення причин і умов, що спонукають неповнолітніх вчиняти злочини та вживання заходів для їх усунення.

Заходи запобігання насильницькій злочинності серед неповнолітніх є надзвичайно важливими і необхідними для створення безпечного та здорового середовища для молоді. Враховуючи підвищену вразливість та впливовість зовнішніх факторів на неповнолітніх, ефективні стратегії та програми запобігання насильству можуть відігравати ключову роль у формуванні позитивного морального характеру та відповідальної поведінки серед молоді.

Насильницька злочинність серед неповнолітніх має серйозні наслідки для самих підлітків, їхніх сімей та суспільства загалом. Заходи запобігання насильству включають в себе різноманітні аспекти, такі як освіта, виховання, психологічна підтримка, розвиток навичок соціальної адаптації.

Ефективні стратегії запобігання насильству серед неповнолітніх мають на меті не тільки попередження насильницької поведінки але й підтримку загального розвитку молоді, формування позитивних цінностей, розуміння прав та обов'язків, розвиток емоційної зрілості та здатності до конструктивного вирішення конфліктів.

Заходи запобігання насильству серед неповнолітніх повинні бути комплексними і включати в себе співпрацю між різними секторами суспільства, такими як урядові органи, школи, родина, медичні заклади, поліція.

Варто зазначити, що проведення кримінологічних досліджень злочинності неповнолітніх, є надзвичайно необхідними для суспільства. Такі дослідження надають унікальну можливість краще зрозуміти причини, фактори та наслідки злочинності серед молоді.

Перш за все, кримінологічні дослідження допомагають ідентифікувати та аналізувати основні проблеми, пов'язані зі злочинністю неповнолітніх. Це дозволяє визначити ключові аспекти, які впливають на зростання цього явища,

такі як вплив сім'ї, школи, соціального середовища, наркотиків та багато інших факторів. Наукові дослідження допомагають встановити зв'язки між цими факторами та злочинністю, що сприяє розробці ефективних стратегій запобігання та втручання.

По-друге, кримінологічні дослідження злочинності неповнолітніх допомагають розвивати наукову базу знань і розуміння цього проблемного явища. Вони надають об'єктивну та доказову інформацію, яка є основою для прийняття рішень у сфері політики, правосуддя та соціального втручання. Ці дослідження допомагають оцінювати ефективність програм та заходів, спрямованих на зменшення злочинності серед молоді, та вносити необхідні корективи в ці заходи.

На сьогоднішній день проблематика насильницької злочинності неповнолітніх не є дослідженою в повній мірі та потребує детального вивчення з метою подальшого виокремлення дієвих заходів протидії та запобігання.

### ***Список використаної літератури:***

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х т. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Т. 1. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
2. Психологічні особливості організованих злочинних об'єднань (використання психологічних знань у протидії організованій злочинності) : наук.-практ. посіб. ; за ред. Я. Ю. Кондратьєва, С. Д. Максименка, Б. В. Романюка. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 463 с.
3. Александров Ю. В., Гель А. П., Семаков Г. С. Кримінологія : курс лекцій. Київ : МАУП, 2002. 295 с
4. Звіт про осіб, які вчинили злочини за 12 місяців 2012 р. / МВС України. 2013. 16 с.
5. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2021 р. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinilikriminalni-pravoporushennya-2>.
6. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підруч. / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін. ; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харків : Право, 2009. 288 с.
7. Сметаніна Н. В. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2018. № 6 (2). С. 173–177.